

LÄGESANALYS:

ÖKAD UTSATTHET FÖR UKRAINSKA KVINNOR PÅ FLYKT

Risken för att personer utnyttjas i prostitution och människohandel ökar i samband med stora flyktingströmmar. Den nationella samordningen mot prostitution och människohandel (NSPM) på Jämställdhetsmyndigheten har därför intensifierat samordningen med anledning av att människor flyr Rysslands invasion av Ukraina. Den information som delats av myndigheter och civilsamhället har möjliggjort en samlad och aktuell bild av problematiken. Lägesanalysen visar att kvinnor som flytt kriget utnyttjas i prostitution i Sverige. Det finns tendenser att personer på olika sätt försöker utnyttja flyktingars utsatthet och brottsutredningar om prostitution och människohandel har inletts. Samtidigt har det satsats mycket på förebyggande arbete, vilket har visat sig vara framgångsrikt.

Jämställdhetsmyndigheten har sammankallat myndigheter och organisationer från civilsamhället. Nationella samordningen mot prostitution och människohandel samordnar också regionkoordinatorer mot människohandel, en regional aktör placerad inom socialtjänstens verksamhet med spetskompetens på området.

Syftet med samverkan är flera, bland annat att samverka kring de insatser som företas på myndigheter och inom civilsamhället, identifiera behov av ytterligare åtgärder och vid behov samordna insatser. Ett annat syfte är att få en aktuell och samlad bild av problematiken utifrån de iakttagelser som olika aktörer gör i sina verksamheter. Tillsammans bidrar aktörerna till den nulägesanalys som vi nu presenterar.

– En korrekt bild av problematiken är viktig för att kunna anpassa det förebyggande arbetet och för att identifiera och hjälpa utsatta. Ett annat syfte med samverkan är att samordna olika aktörers insatser på området, identifiera vilka utmaningar som finns i arbetet och hur dessa gemensamt kan hanteras, säger Frida Johansson, enhetschef på Jämställdhetsmyndigheten.

Kvinnor på flykt tvingas in i prostitution

Internationella och nationella brottsbekämpande myndigheter har rapporterat att ett fåtal förundersökningar om människoexploatering eller människohandel har inletts. En internationell samverkan

ligger till grund för arbetet med att säkerställa migranternas säkerhet under flykt. Brottslig verksamhet kartläggs och distribueras genom så kallade "early warnings" som brottsbekämpande myndigheter i Sverige får ta del av. Europeisk förstärkning har skickats till de nationer som gränsar till Ukraina, men informationen om pågående brottslighet kopplat till enskilda ärenden är bristfällig.

Nationellt arbetar svenska myndigheter med att säkerställa att rutiner finns på plats och att yrkesverksamma är förberedda på att identifiera misstänkt verksamhet och potentiella offer för olika exploateringsformer. Det finns en genomgående oro hos myndigheter att utsattheten hos de som flytt invasionen av Ukraina inte uppmärksammas. Vissa orosmoment kvarstår med anledning av att Migrationsverket inte gör några inledande samtal med de personer som söker om skydd i enlighet med massflyktsdirektivet. Migrationsverkets samtal med sökande under ansökningsförfarandet och under prövningsprocessen är viktiga steg för att identifiera personer utsatta för människohandel. Det är även svårt för enskilda kommuner och dess socialtjänster att kontrollera vilka det är som uppehåller sig i kommunen och som dessutom eventuellt befinner sig i en utsatt situation. Denna svårighet beror på att personer från Ukraina hämtas hit av privatpersoner eller andra civila organisationer och att boenden ordnas utanför Migrationsverkets eller kommunens regi. Av den anledningen har informationsmaterialet som gått ut till de som flyr invasion-

Länksamling till information om myndigheters arbete med anledning av invasionen av Ukraina:

Regeringskansliet: [Rysslands invasion av Ukraina - Regeringen.se](#); **Polismyndigheten:** [Polisen lägesföljer situationen i Ukraina | Polismyndigheten](#); **Socialstyrelsen:** [Samlad information med anledning av kriget i Ukraina - Socialstyrelsen](#); **MSB:** [Om Rysslands invasion av Ukraina \(msb.se\)](#); **Länsstyrelsen:** [Så påverkar omvärldsläget samhället | Länsstyrelsen Stockholm \(lansstyrelsen.se\)](#); **SKR:** [Kriget i Ukraina | SKR](#); **MUCF:** [Kriget i Ukraina | MUCF](#); **Jämställdhetsmyndigheten:** [Till dig som möter personer på flykt från Ukraina | Jämställdhetsmyndigheten \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](#) och [To you fleeing Ukraine | Swedish Gender Equality Agency \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](#).

en av Ukraina tydliggjort vikten av att registrera sig hos Migrationsverket omedelbart efter ankomst till Sverige. Civilsamhället bekräftar även att de arbetar för att kontrollera att de boenden som erbjuds är trygga. Det finns en försiktighet hos etablerade civila organisationer kring privata engagemang. Erfarenheter från 2015 har visat att ett privat engagemang ibland kan skada mer än att vara till nytta för de behövande.

– Detta exemplifieras av hur sociala medier används för att samla hjälpinsatser till behövande ukrainska medborgare. Ett exempel är de hjälpgrupper som finns på sociala medier, där det annonseras om exakt vilka personer som bor i de olika boendena, på vilka adresser de bor och vad de behöver hjälp med. Vem som helst kan anmäla sig för att hjälpa de behövande, vilket riskerar att öka deras utsatthet beroende på intentionerna hos de personer som anmäler sig vilja bistå, säger Tove Stenqvist.

Civilsamhället uttrycker att de behövande blir kontaktade av personer på Facebook som erbjuder hjälp men att de är oroliga att acceptera hjälpen eftersom de inte vet om personen vill väl eller inte. Civila organisationer har även uppmärksammat att det på "Darknet" finns en efterågan att exploatera personer från Ukraina.

Det förekommer även fler annonser generellt på internet om ukrainska kvinnor som utnyttjas i prostitution. I vissa fall är det faktum att kvinnan är på

flykt något som särskilt framhålls i annonserna. Polismyndigheten bekräftar att de i insatser i framför allt Stockholm möter kvinnor som tvingats in i prostitution med anledning av den pågående invasionen av Ukraina. Dessa kvinnor rapporteras inte ha erfarenhet av prostitution tidigare vilket beskrivs som ett trendbrott, i jämförelse med de ukrainska kvinnor som polisen i tidigare insatser kommit i kontakt med. Polismyndigheten rapporterar att många av kvinnorna kommer hit genom agenturer som tjänar upp till 50% i arvode av den totala inkomsten. Miss-tanke om koppleri finns därmed. Kvinnorna har oftast familj kvar i Ukraina eller i ett angränsande land och är ansvariga för att försörja sina familjer. Det är därför vanligt att kvinnor som påträffats uttrycker att de inte är i Sverige för att söka uppehållstillstånd utan att de har för avsikt att återvända till sina familjer. Skydd och stöd till kvinnorna erbjuds på plats av Polismyndigheten och socialtjänsten.

Barns särskilda utsatthet ökar risken för exploatering

En stor del av tiden för samverkansmötena ägnades åt att diskutera situationen för de barn som befinner sig på flykt, däribland ensamkommande barn och barnhemsbarn som förs till Sverige av barnhemsföreståndare eller andra ställföreträdare. Över 500 ensamkommande barn har anlänt till Sverige och registrerats av Migrationsverket. Att

ett stort antal barn kommer till Sverige med en och samma ställföreträdare har inte förekommit i samma utsträckning tidigare. Bedömningen om vilka som är legala företrädare för ett barn är komplicerad. Arbetet med att säkerställa att rätt bedömningar görs är ett fortsatt arbete för relevanta myndigheter, däribland Migrationsverket, SKR och landets olika socialtjänster.

– Barnen löper en stor risk att inte få sina behov tillgodosedda, vilket ökar risken för exploatering, säger Tove Stenqvist, utredare på Jämställdhetsmyndigheten.

Barnen betraktas som ensamkommande barn vid det fall det inte går, via bevisning, att säkerställa att barnet har en legal vårdnadshavare. Där görs individuella bedömningar i varje ärende om den bevisning som ligger till grund för vårdnaden. Information som riktas till barn med anledning av att människor flyr invasionen av Ukraina har ännu inte tagits fram men regeringen tilldelade nyligen ett samordningsuppdrag till Barnombudsmannen.

För att bättre garantera barnens skydd och stöd driver organisationer ur civilsamhället frågan om ett gränsöverskridande registreringsystem för att tidigt kunna identifiera de barn som lever i utsatthet. Ett registreringsystem enligt förslaget kräver en omfattande infrastruktur som korresponderar med andra EU-länder. För Sveriges myndigheter ligger i dagsläget fokus på att säkerställa den initiala registreringen av barn tillsammans med löpande bedömningar om barnens individuella behov, ett uppdrag som vilar på både Migrationsverket och landets socialtjänster.

Framgångsrikt förebyggande arbete

Målet med både samverkan och tillhörande lägesanalys är att skapa en samsyn i det proaktiva och det reaktiva arbetet som myndigheter bedriver, med målet att motverka och bekämpa människohandel av de personer som flyr invasionen av Ukraina. Målet är även att inhämta och förvalta den vär-

defulla erfarenhet och information som det civila samhället bidrar med.

Andra EU-länder samt EU:s institutioner och organ agerade omedelbart när misstänkt brottslig verksamhet uppdagades vid gränsen till Ukraina. Internationella aktörer kunde snabbt gå ut med informationsmaterial om vilka risker som finns för personer på flykt och vilken hjälp som finns att få vid en potentiell utsatthet. Flera svenska myndigheter valde att initiera liknande arbete genom att ta fram informationsmaterial riktat både till människor som flyr invasionen av Ukraina och till personer som i sitt yrke kan möta personer som är på flykt. Några av de myndigheter som aktivt arbetar med informationsspridning är Polismyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, länsstyrelserna, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Socialstyrelsen, Sveriges kommuner och regioner (SKR) och Jämställdhetsmyndigheten. Information riktad till personer som flyr invasionen av Ukraina som tas fram av ovanstående myndigheter kompletterar varandra väl i och med att de olika myndigheterna tydliggör sin egen myndighetsutövning och de sakfrågor som drivs inom ramen för myndighetens uppdrag.

Gällande sakfrågan prostitution och människohandel har Jämställdhetsmyndighetens material fått spridning genom att materialet delas ut vid gränsövergångar och vid Migrationsverkets lokaler. Flertalet aktörer har även beställt ytterligare material från Jämställdhetsmyndigheten för egen spridning och på så sätt säkerställs att materialet når ut till fler. Beställning av en större upplaga av materialet har kommit från bland annat Migrationsverket, enskilda kommuner runt om i landet, medborgarcenter, boenden för de som söker skydd och hälso- och sjukvårdsinrättningar. Materialet har även spridits genom en strategi för sociala media samt genom att myndigheter och aktörer länkar till materialet på sina egna hemsidor och intranät.

Arbetet med att sprida information vid de större gränsövergångarna som exempelvis färjeläger och flygplatser har fungerat väl. Där har personal från

” Det finns även en löpande risk för desinformation i syfte att vilseleda flyktingar.

myndigheter, kommuner och andra organisationer funnits på plats för att ge information om var migranter kan registrera sig och var de kan vända sig vid upplevd utsatthet.

– Det har visat sig vara extra viktigt med anledning av att det i Sverige och internationellt finns indikationer på brottslig verksamhet vid samlingspunkter för de som flytt invasionen av Ukraina. I Sverige rör det sig framför allt om gränsövergångar, kösystem vid Migrationsverkets receptioner samt boenden för de som söker skydd och uppehållstillstånd, säger Tove Stenqvist, utredare på Jämställdhetsmyndigheten.

Ett tecken på att det förebyggande arbetet har haft effekt är att den brottsliga verksamheten med rekryteringsförsök av de som flytt från Ukraina vid dessa samlingspunkter nu har minskat i omfattning. Dock rapporteras det om att det fortfarande förekommer misstänkt verksamhet i anslutning till dessa platser. Det har till exempel förekommit att personer felaktigt utgett sig för att vara myndighetspersonal för att skapa förtroende bland de som behöver hjälp.

Flera risker kvarstår

De risker som aktörerna har identifierat är främst risken att utsättas i prostitution, människohandel för sexuella ändamål eller arbetskraftsexploatering.

– Risken för sexuell exploatering ökar då majoriteten av flyktingarna utgörs av kvinnor och barn. Riskerna är även större i de grupper av flyktingar som nu anländer, även refererad till som den tredje vågen, eftersom denna grupp i större utsträckning saknar egna medel till försörjning, säger Frida Johansson.

Den ersättning som utgår till de som söker skydd enligt massflyktsdirektivet är låg, vilket många aktörer lyfter som en bidragande orsak till en ökad utsatthet. Ytterligare en situation som uppdagats är att flera av de som flytt invasionen av Ukraina och som inackorderats hos privatpersoner får ett abrupt avslut på grund av att dessa arrangemang är svåra att upprätthålla under en längre tid. Denna situation kan innebära en utökad sårbarhet.

Fler konkreta fall av prostitution och människohandel förväntas komma till myndigheters kännedom framöver. I hanteringen av dessa fall är det viktigt att myndigheter känner till och beaktar det skydd och stöd som offer för människohandel har rätt till.

– Det finns även en löpande risk för desinformation i syfte att vilseleda flyktingar. Det är en metod som förövare delvis tar till för att säkerställa att potentiella offer för människohandel inte har den kunskap som behövs för att söka skydd och stöd för att tillgodogöra sig av sina rättigheter. Därför är det av största vikt att myndigheter liksom civila aktörer tillsammans hjälper till att sprida korrekt information genom att hänvisa till rätt instanser i samhället, säger Frida Johansson.

För frågor om lägesanalysen,
kontakta Tove Stenqvist:
tove.stenqvist@
jamstalldhetsmyndigheten.se

Under de samverkansmöten som genomförts har flera olika behov identifierats:

- Att skapa en aktuell lägesbild över problematiken
- Att tydliggöra och förstärka det lokala samordningsansvaret
- Att göra en översikt över vilka etablerade organisationer inom det civila samhället som åker till gränsen till Ukraina och hjälper personer på flykt att ta sig vidare
- Att ta fram informationsmaterial riktat till barn (hänvisning till det regeringsuppdrag som tilldelats Barnombudsmannen)
- Att nå ut med tydligare information om sexköpslagstiftningen
- Mer information om vilka långsiktiga risker som finns
- En nationell stödlinje för offer för människohandel

Aktörer som bjudits in till samverkansmöten:

- Polismyndigheten
- Gränspolisens
- MSB
- Arbetsmiljöverket
- Regeringskansliet
- Länsstyrelserna
- Socialstyrelsen
- SKR
- Migrationsverket
- Regionkoordinatorer
- Hela människan
- Realstars
- Ecpat
- Frälsningsarmén
- Safe care
- Talita
- Alla kvinnors hus
- Sveriges stadsmissioner
- Röda Korset
- Unga kvinnors värn
- Unizon
- Qjouren
- Child10
- 100 möjligheter
- Helping hand
- Rädda barnen
- Bris
- Roks